

ÖCÜ GEÇMİŞ, YÜCELTİLEN BUGÜN VE UMUTLU GELECEK: TÜRK KADIN YOLU DERGİSİ'NDE SİYASİ SÖYLEM

BOGY PAST, EXALTED PERİOD AND EXPECTANT FUTURE: POLITICAL DISCOURSE ON TÜRK KADIN YOLU MAGAZINE

Duygu KOÇ*

Makale Bilgisi

Başvuru: 24.08.2019

Kabul: 12.02.2020

Article Info

Received: August 24, 2019

Accepted: February 12, 2020

Özet

Cumhuriyetin ilanı ve beraberinde gelen dönem; olağanüstü değişimlerin görüldüğü, yeni rejimin yerleşebilmesi ve kendini kabul ettirebilmesi için geçmişinden, özellikle Osmanlı mirasından kopması gerektiğinin düşünüldüğü bir dönemdir. Kemalist milliyetçiliğin inşa süreci olarak adlandırılan bu dönemde Osmanlı mirası bazen tamamen bazen de yer yer reddedilerek Türklerin Orta Asya kökenlerine kadar inen bir Türk milliyetçiliği ön plana çıkarılmıştır. 1925-1927 yılları arasında Türk Kadınlar Birliği'nin yayın organı olarak yayımlanan Türk Kadın Yolu Dergisi'nde de bu reddi mirasın izlerine rastlanır. Bu çalışmada Türk Kadın Yolu Dergisi'ndeki siyasi söylem incelenmiştir. Dergi içeriğindeki yazılar irdelendiğinde; geçmişin, o günün ve geleceğin, bir sac ayağı gibi üç şekilde algılandığı ve bu algıların da derginin siyasi söylemini oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Bu siyasi söylem öcü geçmiş, yüceltilen bugün ve umutlu gelecek olarak özetlenebilir. Çünkü, Osmanlı'dan kopuşun ve bu geçmişe yapılan eleştirilerin odağında Türk Kadın Yolu Dergisi'nde geçmişin adeta öcü olarak görüldüğünü söylemek yanlış olmaz. Öte

* Duygu Koç, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih A.B.D. Doktora Öğrencisi, e165432@metu.edu.tr Bu makale Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda 2016 yılında tamamladığım "Türk Kadın Hareketini Kadınlar Dünyası ve Türk Kadın Yolu Dergileri Üzerinden Okumak" adlı tez çalışmamdan türetilmiştir.

yandan, kazanılan bağımsızlık savaşı sonrasında yeni bir rejim kurmanın, başarılı inkılapların ve yaşanan toplumsal dönüşümün yarattığı haklı gururla, içerisinde bulunulan dönem oldukça yüceltilmiştir. Öcü geçmişi silip atan kurtarıcı kahraman olarak, yüceltilen günün temel simgesi ise Mustafa Kemal Paşa ve yarattığı başkent Ankara'dır. İnkılapların yarattığı dönüşüm rüzgârı ise duyulan gururun sebebi ve geleceğe dair beslenen umutların temeli olarak siyasi söylemde kendine yer bulur.

Anahtar Kelimeler: *Türk Kadın Yolu Dergisi, Geçmiş, Bugün, Gelecek, Siyaset*

Abstract

The declaration of the Republic and the period that came with it; is a period in which extraordinary changes are seen, and it is thought that the new regime must break with its past, especially the Ottoman heritage, in order to settle and accept itself. In this period, which was called the construction process of Kemalist nationalism, the Ottoman heritage was sometimes partly and sometimes totally rejected and a Turkish nationalism that came down to the Central Asian origins of Turks was brought to the fore. Türk Kadın Yolu Magazine, which was published as the organ of the Turkish Women's Union/Türk Kadınlar Birliği between 1925 and 1927, also traces this rejection of the heritage. When the articles in the magazine were examined, it was concluded that the past, the present and the future were perceived in three ways as a sheet metal and these perceptions were the political discourse of the magazine. This political discourse can be summarized as the bogy past, the exalted period and the expectant future. Because it would not be wrong to say that the past was seen as a bogy in the Türk Kadın Yolu Magazine in the focus of the break away from the Ottoman Empire and the criticisms made against this past. On the other hand, with the rightful pride created by the establishment of a new regime, the achieved reforms and the social transformation in the aftermath of the War of Independence, the current period has been greatly elevated. The main symbol of the glorified day is Mustafa Kemal and the capital Ankara he created. On the other hand, the wind of transformation created by the revolutions finds its place in political discourse as the cause of pride and the foundation of the hopes for the future.

Key Words: *Türk Kadın Yolu Magazine, Past, Period, Future, Politics*

Giriş

Çalışmada, *Türk Kadın Yolu Dergisi* üzerinden irdelenecek olan siyasi söylemi anlayabilmek için kısa da olsa tarihsel bir arka plan sunmak önemlidir. Çünkü, *Türk Kadınlar Birliği*'nin yayın organı olan bu dergiyi ve birliğin kuruluşunu sağlayan kadınlarla birlikte, Türk kadınlığının o gün içinde bulunduğu konuma gelene kadar geçirdikleri sürece küçük de olsa bir pencere açmak çalışma açısından elzemdir. Türk kadınlarının toplumdaki değişen konumuna en çok etki eden faktörlerden biri olan 1. Dünya Savaşı ve sonrasındaki Mütareke Dönemi'ne değinerek kadınların hayatındaki değişimi aktarmak, 1925-1927 yılları arasında yayımlanan *Türk Kadın Yolu Dergisi*'ni

ortaya çıkaran faktörleri görebilmek açısından oldukça faydalıdır. II. Meşrutiyet yıllarındaki özgürlükle, aktivizme başlayan kadınlar, I. Dünya Savaşı'nda erkeklerin savaşa gitmesiyle birlikte iş hayatına aktif olarak katılmış, cephede ve cephe gerisinde orduya hizmet vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda erkeklerin askere alınmaları sebebiyle, Osmanlı kadını ticaretten fabrikalara, yol yapımından sokak temizliğine kadar birçok alanda istihdam edilir. Bu istihdam iki cinsiyetin iş arkadaşılığının başlamasına sebep olduğu gibi kadınlara da kamusal alanı açar. Savaşı kaybeden Osmanlı İmparatorluğu, imzaladığı Mondros Mütarekesi şartları çerçevesinde savaşın galibi devletler tarafından işgal edilmeye başlanır. 13 Kasım 1918'de imparatorluğun başkenti İstanbul, İtilaf Devletleri tarafından fiilen işgal edilir. Bunu 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali takip eder. Bu olaylar, işgallere karşı kitlesel tepkilerin başlamasına sebep olur. İstanbul'da ilk miting, 19 Mart 1919 tarihinde *Inas Darülfünunu* öğrencileri ve *Asrî Kadınlar Cemiyeti* üyelerinin düzenlemesiyle gerçekleşir.¹ *Türk Ocağı* ve *Karakol Cemiyeti* tarafından 23 Mayıs 1919-13 Ocak 1920 tarihleri arasında dört kez düzenlenen *Sultanahmet Mitingleri* bu protesto mitinglerinin en kalabalık ve en bilinenleridir. Bu mitinglerde sadece erkekler değil, Halide Edip ve Şükûfe Nihal gibi dönemin ünlü kadınları da nutuklar atarak kadınların kamusal alandaki görünürlüğüne yeni bir boyut katarlar. Bu dönemde gerçekleştirilen mitinglere konuşmacı olarak katılan kadınların çoğu, II. Meşrutiyet döneminde açılan kız okullarından mezun olan kadınlar veya buralarda halen okuyan öğrencilerdir. Bu durum Cumhuriyet dönemindeki aydın kadınların kökenine dair bizlere bilgi verir. Ayrıca bu dönemde ülkenin dört bir tarafında Müdafaa-i Hukuk örgütleri kurulmaya başlanır. I. Dünya Savaşı ile kadınlar kitlesel olarak sosyo-ekonomik yaşama katılırken, işgal dönemiyle beraber başlayan Ulusal Savaş döneminde ise siyasal etkinliklere katılmaya başlar.² 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkması direnişin seyrini olduğu kadar, direnişçilerin ve bir ulusun da kaderini değiştirir. Anadolu'ya geçerek kongreler düzenlemeye ve işgallere karşı ulusa, örgütlenerek direnme çağrısına başlar. *Havza Genelgesi*'ni, 22 Haziran 1919 tarihli *Amasya Genelgesi* takip eder. Bu genelgedeki birinci madde olan "*Vatanın bütünlüğü milletin bağımsızlığı tehlikededir*" maddesi Kurtuluş savaşının gerekçesi olur. 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum'da toplanan kongrede "*ulusal sınırlar içerisinde vatan bir bütündür, parçalanamaz*" ilkesiyle ilk kez milli sınırlardan söz edilir ve kongrede ilan edilen diğer maddelerle bağımsızlığın

¹ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, Ötüken Neşriyat A.Ş., Ankara 2015, s.213.

² Nevin Yurdsever Ateş, *Yeni Harflerle Kadın Yolu / Türk Kadın Yolu 1925-1927*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s.31.

istendiği, kurtuluşun tek amaç olduğu açıklanır. “*Vatanın bağımsızlığını İstanbul hükümeti gerçekleştiremezse bu amaç için bir ulusal heyet kurulacaktır. Bu heyet Sivas kongresinde seçilecektir*” maddesiyle ilk kez yeni bir hükümetin kurulacağından bahsedilir.³ 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas’ta gerçekleştirilen kongrede Erzurum Kongresi’nde alınan kararlar bir kez daha onaylanır. Anadolu ve Rumeli’deki işgallere karşı oluşturulan bütün cemiyetler *Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti* adı altında tek bir çatıda toplanır. Bu dönemde kurulan kadın derneklerine baktığımızda, vatanın kurtulmasını öncelikli amaç edinen cemiyetler görürüz. *Kasaba İslam Kadınları Cemiyeti, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ve Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi* bu amaca yönelik hizmet eden cemiyetler içerisinde en önemlileridir. Sivas Kongresi’nin ardından, Sivas’ta bulunan kadınlar da bir kongre düzenleyerek İtilaf Devletleri temsilcilerine işgalleri kınayan bir protesto telgrafi gönderirler. Hatta telgrafın bir örneği de Dâhiliye Vekili’ne gönderilir.⁴ 26 Kasım’da Sivas Valiliği’ne verdikleri dilekçe 9 Aralık 1919’da kabul olunduğunda, *Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti* de resmen kurulmuş olur.⁵ Cemiyetin siyasal tavrı, vatan topraklarının bir bütün olup parçalanamayacağı yönündedir. Bu dönemde, Mustafa Kemal Paşa Millî Mücadele’nin lideri ve bir ulusun kurtuluş ümidi haline gelir. Onun önderliğinde, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde oluşan *Heyet-i Temsiliye* ile 23 Nisan 1920’de Ankara’da yeni bir milli meclis açılır. *Büyük Millet Meclisi*’nin açılışıyla birlikte milli mücadele resmi bir kimliğe bürünür ve düzenli ordunun da kurulmasıyla işgal altındaki ülke kurtarılır. I. Dünya Savaşı sonrasındaki işgallere karşı gelişen Kurtuluş Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu’nun da sonudur. Anadolu’da oluşan yeni hükümet ülkeyi işgallerden kurtararak, altı yüz yıllık imparatorluğa son verip 29 Ekim 1923 tarihinde yeni bir rejim şekli olarak Cumhuriyet’i ilan eder. Yeni rejimin ilanı ve demokrasiye geçişle birlikte ülkede büyük çaplı bir değişim süreci de başlar. Osmanlı’nın Tanzimat’tan itibaren yürüttüğü ancak eski düzeni kaldırmadığı için yeni-eski paradoksunda sıkışıp kalan modernleşme çabaları, cumhuriyetle birlikte keskin bir kararlılıkla, eskiden kalma sistemlerin zaman içerisindeki toptan lağvıyla gerçekleştirilir. Bu inkılaplar geçmişten bir kopuşu beraberinde getirdiği gibi, aynı zamanda dinin toplum üzerindeki etkisinin de laikleşmeyle beraber azalmasına sebep olur. Yeni rejimin beraberinde getirdiği toplumsal dönüşüm, kadınlar için de bir dönüm noktası olacaktır. Kadınların artık her konuda kamusal alanda olmak istedikleri ve bu

³ M. Fahrettin Kırzioğlu, *Bütünüyle Erzurum Kongresi*, 1. Cilt, Kültür Ofset, Ankara 1993, s. 4-6.

⁴ Ercüment, Hasırlıoğlu, “Millî Mücadelede Sivas’ta Toplanan Kadınlar Kongresi”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı 2, Kasım 1967, s.16-19.

⁵ Y.Ateş, a.g.e, s.34.

alanı erkeklere bırakmayacakları anlaşılacaktır. Nezihe Muhiddin ve bir grup öncü arkadaşı sayesinde, Erken Cumhuriyet Dönemi Feminizmi adını verdiğimiz kadın hareketi 1922 yılının son aylardan itibaren ortaya çıkar ve 1935 yılında kendini tasfiye etmesine kadar büyük oradan *Türk Kadınlar Birliği* etrafında şekillenir.

Bu çalışma, erken cumhuriyet dönemi feminizmine yön veren isimlerden olan Nezihe Muhiddin ve arkadaşları tarafından kurulan *Türk Kadın Yolu Dergisi*'ndeki siyasi söylemi incelemeyi amaç edinir. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmanın sınırlılıkları mevcuttur. En önemli sınırlılık daha önce birçok çalışma ve teze konu olması itibarıyla *Türk Kadın Yolu Dergisi* hakkında yapılacak bir çalışmanın özgünlüğü meselesidir. Ancak *Türk Kadın Yolu* üzerine yapılmış çoğu çalışma, kadın hakları ve feminizm konularını irdelemiş, derginin siyasi duruşunu ya da siyasini söylemini incelememiştir. Bu çalışma da eksik olan bir alana dokunmayı kendine hedef edinerek, derginin siyasi söylemini oluşturan cumhuriyet öncesi Osmanlı dönemi algısını, yeni rejimi yansıtır şeklini ve yeni rejimin sunduğu reformlarla geleceğe dair kurulan hayalleri okuyucuya aktarmaya çalışır. Dergi içeriğindeki yazılar irdelendiğinde; geçmişin, o günün ve geleceğin, bir sac ayağı gibi üç şekilde algılandığı ve bu algıların da derginin siyasi söylemini oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Bu siyasi söylem öcü geçmiş, yüceltilen bugün ve umutlu gelecek olarak özetlenebilir. Çünkü, Osmanlı'dan kopuşun ve bu geçmişe yapılan eleştirilerin odağında *Türk Kadın Yolu Dergisi*'nde geçmişin adeta öcü olarak görüldüğünü söylemek yanlış olmaz. Öte yandan, kazanılan bağımsızlık savaşı sonrasında yeni bir rejim kurmanın, başarılan inkılapların ve yaşanan toplumsal dönüşümün yarattığı haklı gururla, içerisinde bulunulan dönem oldukça yüceltilmiştir. Öcü geçmişi silip atan kurtarıcı kahraman olarak, yüceltilen günün temel simgesi ise Mustafa Kemal Paşa ve yarattığı başkent Ankara'dır. İnkılapların yarattığı dönüşüm rüzgarı ise duyulan gururun sebebi ve geleceğe dair beslenen umutların temeli olarak siyasi söylemde kendine yer bulur.

Türk Kadın Yolu Dergisi Hakkında

Nezihe Muhiddin öncülüğünde bir araya gelen kadınlar bir şura toplayarak, burada alınacak kararlar, kadınların oy hakkı için mücadele edecek bir oluşum kurmak üzere harekete geçerler. 6 Haziran 1923 tarihli *Vakit* gazetesi, "*Türk Kadınlar Şûrası: Münevver Türk Kadınlarının Şûrâ Hâzırlığı İlerliyor*" şeklinde bir haberle, kadınların planladıkları şûrânın 15 Haziran 1923 günü, *Darülfünun Konferans salonunda yapılacağını duyurur*.⁶

⁶ Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılâp*, Metis Yayınları, İstanbul 2013, s.124.

Kadınların örgütlenme istekleri sonucu, 15 Haziran'daki şurada *Kadınlar Halk Fırkası*'nin kuruluş kararı alınır. 16 Haziran'da çeşitli basın organlarında Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulduğu, nizamnamesi ve programının ilan edildiği duyurulur. Birliğin kuruluş bildirgesinin tamamı şöyledir;

Memleketimizin her noktasında siyâsi, iktisâdi ve ictimâ'i bütün bu mesâ'ilde kadının doğrudan doğruya veyâ dolayısıyla dahl ve tesîrinden âzâde kalmış bir keyfiyet bulunmamasına rağmen bu mesâ'i gözle görünür derecede bâriz değildir. Yer yer tecellî eden kadın mevcudiyet ve şahsiyetinin metîn bir çerçeve dâhilinde muntazam bir programla kütleî bir şekle ifrâğı asgarî sa'y ile a'zamî bir kazanç te'minini mücib olacağından memleketimizin hakîkî sa'adet ve necâtını kâfil bulunduğu müttelik olduğumuz 'umdeler etrâfında bi'l-fi'l toplanmakla, kadın 'âleminde mühim bir muvakkız ve mürebbî olurken memleketimizin en mukaddes ve müsterek vezâ'ifinde hissemizin ifâsını, 'umdelerin tesrî-i tatbikini ve kadınlarımızı ictimâ'i, siyâsi ve iktisâdi safahât-ı tekâmülüyyeden geçirerek bunların muhassalası olan hakk-ı siyâsîsine en kısa ve dürüst yoldan îsal eyleyecektir. Bu emellerle te'essüs eden Kadınlar Halk Fırkası'nın nizam-nâme ve hey'et-i idâre sâmisini takdîm ediyoruz.⁷

Nezihe Muhiddin (Başkan), Nimet Rumeyde (İkinci Başkan), Şükûfe Nihal (Genel Sekreter), Latife Bekir (Sayman), Seniyye İzzeddin (Muhasebeci), Muhsine Salih (Sekreter), Matlube Ömer (Veznedar) idari kadroyu oluştururlar. Nesime İbrahim, Tuğrul Bedri, Zeliha Ziya ve Faize Emrullah ise fırkanın kurucu üyeleridir. Fırkanın nizamnamesi 27 maddeden oluşur ve ilk 9 maddede fırkanın amaçları açıklanır. İlk maddede kadınların, Kadınlar Halk Fırkası tarafından 9 ilke etrafında örgütleneceği açıklanır. İkinci maddede, kadınların kendilerini siyasal, toplumsal ve iktisadi konularda kanıtlamalarından sonra siyasi haklar için nizamnameye bir madde ekleneceğinden bahsedilir. Üçüncü madde, kadınların belediye seçimlerine katılmalarını sağlamak için çalışılacağını bildirir. Dördüncü maddede, milli iktisat düşüncesinin kadına uyarlanmış haliyle "iktisadi kadın" yaratılma isteğinden bahsedilir. Beşinci maddede, yetimler ve şehit çocuklarıyla ilgilenilmesi gerekliliği belirtilir. Altıncı maddede, kız çocuklarının eğitimi, yedinci maddede ise "dul ve bî-kes kadınların" ve şehit ailelerinin desteklenmesi gibi konulardan bahsedilir. Sekizinci madde, kadınların savaş durumlarında askerlik yapabileceklerini belirtir. Dokuzuncu madde, aile ve evlilik kanunlarının kadınların haklarını koruyacak şekilde düzenlenmesini

⁷ Zihnioğlu, a.g.e. s.132-133.

ister.⁸ Şura'nın ertesi günü İç İşleri Bakanlığı'na verilen kuruluş dilekçesine cevap 8 ay sonra gelir ve fırkanın kurulmasına müsaade edilmez. Henüz siyasi haklarına sahip olmayan bir kitlenin parti kurması yadırganır. Ayrıca, Zafer Toprak'a göre ülkeyi düşmandan kurtarmış, cumhuriyeti kurmuş yeni kurucu iktidarın, "tüm ulusu kapsayacak" bir oluşum olarak Halk Fırkası'nı kurmayı düşündüğü günlerde, kadınların bu girişimi doğrudan bir muhalefet olarak algılanır. Üstelik başında kadın kelimesi olsa da *Halk Fırkası* ismi kadınların kullanımına sunulmaz. Çünkü Gazi Paşa önderliğindeki Birinci Grup, seçimleri kazanarak siyasete ağırlığını koymuş, *Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*'ni *Halk Fırkası* adıyla bir partiye çevirmeye karar vermiştir.⁹ Başka bir deyişle; devrimlerin kapıda olduğu bir dönemde, kurucu iktidarın kadın meselesini kendi belirlediği sınırlar ve algılar dahilinde ele almak istediğini söyleyebiliriz. Fatmagül Berktaş'ın da çalışmasında belirttiği gibi, babanın ve eski yaşlı kuşağın mutlak iktidarını kız kardeşleriyle birlikte yıkan genç erkekler, "*erkek kardeşler cumhuriyeti*"ni kurmuşlar ve bu yeni rejime kız kardeşlerin katılmasının kendi çizdikleri/çizecekleri sınırlar dâhilinde olmasını arzu etmişlerdir.¹⁰ Ulus-devletin inşa sürecinde kadına biçilecek roller, erkeklerin onlara uygun gördükleri doğrultuda olacaktır. *Kadınlar Halk Fırkası*'nın kuruluşunun engellenmesi, tüm bu düşüncelerle beraber değerlendirildiğinde aslında çok da sürpriz değildir. Kurmak istedikleri partinin onaylanmaması sonrasında kadınlar, bir cemiyet kurmak için harekete geçerler. *Kadınlar Halk Fırkası Nizamnamesi* değiştirilerek, cemiyet kurmak için vilayete başvurulur ve bu kez gerekli izinler alınır. Kadınlar bu kazanımı elde edebilmek için, fırkanın nizamnamesindeki siyaset maddesini kaldırır ve yerine birliğin siyasetle ilgisi olmadığına dair bir maddeyi eklerler. Yani birliğin kurulmasına izin alabilmek için, birçok görüş iktidarın kabul edeceği şekilde yeniden düzenlenir. *Türk Kadınlar Birliği* isminde karar kıldıkları örgütlenme, valiliğe dilekçenin gönderilmesinden bir hafta sonra 7 Şubat 1924 tarihinde onaylanır. Kuruluş amacı, kadının siyasal haklarını elde etmesi ve sosyal yaşama aktif olarak katılmasının sağlanması olarak belirtilmiş ve ilk Genel Başkan Nezihe Muhiddin şu sözleriyle bu amacı ve mücadeleyi en iyi şekilde özetlemiştir;

Biz Türk Kadınları toplumsal ve siyasal yaşamda hak ettiğimiz yeri almalyız. Önce Türk Kadınlarını bilinçlendirmeli ve eğitmeliyiz. Onlara daha

⁸ Zihnioglu, a.g.e. s.132-135.

⁹ Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014, s.461.

¹⁰ Fatmagül Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, İstanbul 2010, s.106-107.

*fazla şey istemelerini ve bunlara nasıl ulaşacaklarını anlatmalıyız. Amacımız Türkiye’de kadın ve erkeğin toplumsal, ekonomik ve siyasal eşitliğidir.*¹¹

Türk Kadın Yolu, işte bu birliğin resmi yayın organı olarak 16 Temmuz 1925-1 Ağustos 1927 tarihleri arasında toplamda 30 sayı olarak yayınlanır.¹² *Kadınlar Halk Fırkası*’na müsaade etmeyen hükümet, bu dergiye iki sene boyunca 300 Lira yardım yapar. Bunun yanında, 16 Eylül 1925 tarihli *Bakanlar Kurulu Kararnamesi* ile derginin bir yıllık imtiyazı için Avrupa’dan getirtilecek olan 30.000 kg kâğıdın gümrük resminden muaf tutulmasına dair verilen teklifin kabul edilmesiyle de derginin hükümet desteğini arkasına aldığı görülür.¹³ Nezihe Muhiddin’in yazı işleri sorumlusu olduğu dergi ilk 2 sayıda *Kadın Yolu* ismiyle yayımlandıktan sonra *Türk Kadın Yolu* adını alır. Haftada bir kere perşembe günleri yayınlanan dergi, altı aylığı 350 kuruş, seneliği 700 kuruş şeklinde bir abonelik ücretiyle yayınlanmaya başlasa da bu fiyatlar zaman içerisinde düşme ve artış gösterir. Derginin konu başlıkları Nevin Yurtsever Ateş’in çalışmasında şöyle sıralanmıştır; “*Dünya Kadın Postası, Dünya Kadınlarına Dair Değerlendirmeler, Edebiyatçılara Dair Yazılar, Hikayeler, Karikatürler, Kültür ve Dil, Şiirler, Ankara ve Cumhuriyet İdaresine Dair Yazılar, Demokrasi, Feminizm, Siyasi Yazılar, Bilmeceler, Reklamlar, Abla Mektupları, Kadınlara Dair Yazılar, Mutfak ve Yemek Yazıları, Mülakatlar, Türk Kadın Birliği Derneği’nin Faaliyetleri*”.¹⁴ *Hamid ve Mahdumları Matbaası*’nda basılan dergi görüldüğü gibi içerik olarak çeşitli alanlar bir çok yazıyı bünyesinde barındırır. Derginin yazar kadrosu, dönemin önemli aydınlarını bünyesinde barındırır. Bu isimler arasında, Şükûfe Nihal, Efzayış Yusuf, Yaşar Nezihe, Hüseyin Rahmi (Gürpınar), Abdullah Cevdet, Kemalettin Şükrü, M. Şevki gibi ünlü isimler öne çıkar. Ayrıca Hatice Refik, Pakize Ahmed, Saadet Esad, Esmâ Zafir, Muhsine Salih, Enver Behnan (Şapolyo), Yaşar Nabi (Nayır), Fahrettin Kerim (Gökay) gibi genç isimler de derginin yazar kadrosundadır.

Nezihe Muhiddin 1889’da Zehra Hanım ile savcı ve ceza hâkimi olan Muhiddin Bey’in kızı olarak İstanbul Kandilli’de doğar. Babası özgürlükçü bir Osmanlı aydınıdır. Döneminin aydın kadınları olan annesi ve kuzenleri Nezihe Muhiddin için önemli figürlerdir. Onun için önemli olan bir başka kadın ise “dayızade”si Nakiye Hanım’dır. Annesi tarafından evlat edinilen Nakiye Hanım, Nezihe Muhiddin’den on beş yaş büyüktür ve genç Nezihe’nin

¹¹ Türk Kadınlar Birliği, “Tarihçe”,

http://www.turkkadinlarbirligi.org/index.php?p=genel_icerik&content=tarihce_tuzuk

¹² Zehra Toska-Serpil Çakır, *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*, Metis Yayınları, İstanbul 1993, s.313-320.

¹³ Y. Ateş, a.g.e. s.42-43.

¹⁴ Y.Ateş, a.g.e. s.51.

fikir dünyasının oluşumunda büyük bir etkiye sahiptir. II. Abdülhamid'in saltanatı sırasında genç bir kadın olan Nakiye Hanım, Nezihe Muhiddin tarafından ihtilalci, iyi bir edibe ve kadınlığın mefkûresini ona öğreten kişi olarak tanımlanır.¹⁵ Eski sadrazamlardan Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa'nın torunları olan Feride, Azize ve Refika ile arkadaşlık eden Nakiye Hanım, onlarla geçirdiği vakitlerde güncel politik konuları, kadın sorunlarını, rejimin baskıcılığını bolca tartışır. Entelektüel ve eğitilmiş bu sadrazam torunlarıyla, Nakiye Hanım sayesinde tanışan Nezihe Muhiddin ilk kez kadın haklarından ve Avrupa'da filizlenen süfrajyet hareketinden haberdar olur. Nezihe Muhiddin, bu kadınların özel yaşamlarındaki konuşmalarından ve bilgi birikimlerinden oldukça etkilendiğini "*ben bugünkü asrî Türk kadın hayatını otuz sene evvel (1901) bu münevver Türk kadınlarının kendi tesis ettikleri özel yaşamlarında gördüm*" şeklindeki ifadesiyle belirtir.¹⁶ Nezihe Muhiddin'in feminist kişiliğinin oluşmasında bu kadınların rolü büyüktür.

Şükûfe Nihal, 1896 yılında Miralay Ahmet Bey ve Nazire Hanım çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya gelir. İlköğrenimini kısmen özel okullarda ve özel hocalar eşliğinde tamamlasa da 1919'da *Darülfünun'un Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü*'nü bitirerek "*Türkiye'de Darülfünun'dan mezun ilk kadın*" unvanının sahibi olur.¹⁷ 1919'da okulundan mezun olduktan sonra başkentteki çeşitli liselerde edebiyat ve coğrafya öğretmenliği yapar. Daha çok şair kimliğiyle bilinen Şükûfe Nihal şiirlerinde kadın, yurt sorunları ve aşk olmak üzere üç temel konuyu işler.¹⁸

Efzayiş Yusuf, Doktor Yusuf Paşa'nın kızıdır. İstanbul'daki *Arnavutköy Amerikan Kız Koleji*'nden 1915 yılında mezun olur. Bu okula girmeden önce Fransız mektebi olan *Notre Dame de Sion*'da okuduğu için çok iyi derecede Fransızca, iyi derece İngilizce ve Almanca da bilmektedir. İyi piyano çalmasının yanında romanlar da yazmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi'nden itibaren aktif olarak kadın hareketi içerisinde yer alan aydın bir kadındır.¹⁹

Enver Behnan (Şapolyo), 1900 yılında İstanbul'da doğar. Büyükbabası Afyonkarahisar mutasarrıfı Salih Bey, babası eski *Maarif Nezareti Meclis-i Kebir ve Muayene* azasından Fevzi Bey'dir. İlk ve orta öğrenimini *İstanbul Lisesi*'nde tamamladıktan sonra başarılı bir öğrenci olması sebebiyle geri kalan eğitimini almak için Almanya'ya gönderilse de Birinci Dünya

¹⁵ Zihnioğlu, a.g.e. s.36.

¹⁶ Zihnioğlu, a.g.e. s.36.

¹⁷ Türkan Yeşilyurt Kayhan, "Kadın Şairde Kadın: Şükûfe Nihal'in Şiirleri", Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 2005, s.1.

¹⁸ Kayhan, a.g.e. s.1.

¹⁹ Fatma Acun, "Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 11 Sayı 22, Güz 2015, s.432.

Savaşı'nın patlak vermesiyle ülkeye dönmek zorunda kalır ve öğretmen okuluna yazılır. Osmanlı'nın çöküşü ve milli kimliğin inşası yıllarına denk gelen savaş zamanlarında Türkçü akımın etkisinde kalır. Millî Mücadele Dönemi'nde Anadolu'ya geçerek, direnişe aktif olarak katılır. Eğitimine devam ederek Tarih öğretmeni olsa da 1922 yılında bir yandan da gazeteciliğe başlar.²⁰

Abdullah Cevdet 9 Eylül 1869 tarihinde Malatya'da, Diyarbakır birinci tabur kâtiplerinden Hacı Ömer Vasfî Efendi'nin oğlu olarak dünyaya gelir. İlköğrenimini Hozat ve Arapkir'de yapar. *Ma'müretülaziz Askeri Rüşdiyesi* ile *Kuleli Askeri Tıbbiye İdadisi*'ni bitirdikten sonra *Mekteb-i Tıbbiye*'ye kaydolar. Sonradan İttihad ve Terakki'ye dönüşecek *İttihâd-ı Osmânî Cemiyeti* adlı gizli örgütü kuran beş tıbbiyeliden birisidir.²¹ Kendisi siyasi faaliyetlerden çok düşünsel alanda isim yapmış biridir. Özellikle işçi ve kadın haklarının bu topraklardaki ilk savunucularından olduğu düşünülür.

Birkaç önemli yazarını tanıttığımız derginin ismi, kadınların kendilerine ait bir yolu olduğunu, bu yolun da erkeklerinkinden farklı olduğunu belirten bir şekilde seçilir. Dönemin kadın hareketini, hareketin söylemini ve birliğin faaliyetlerini günümüze aktarması açısından dergi kadın tarihi için önemli bir kaynaktır.

Türk Kadın Yolu Dergisi'nde Siyasi Söylem

İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş süreci, akademiye ya da akademi dışında birçok tartışmanın öznesi olagelen bir konudur. Kimileri bu süreci imparatorluktan cumhuriyete, tanzimattan cumhuriyete, ulus-devlet inşası ya da yüzyıllar süren bir modernleşme aşamasının en köklü değişim noktası gibi tanımlamalarla adlandırır. Bu geçişte süreklilikler ve kopukluklar var mıdır? Cumhuriyetin ilan edildiği tarih olan 29 Ekim 1923 keskin bir kopma noktası mıdır? Yoksa bu noktanın kendi içerisinde barındırdığı geçmişten gelen izleri bulabilmek mümkün müdür? Bu sorulara cevap aranırken öncelikle imparatorluk ve cumhuriyet gibi siyasi kavramların açıklanması gerekmektedir. En basit haliyle imparatorluk "*kendi topraklarında oturan çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan devlet biçimi*"²² olarak TDK sözlüğünde tanımlanırken, cumhuriyet ise "*milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla*

²⁰ İrşad Sami Yuca, "Cumhuriyet Dönemi Tarihçilerinden Enver Behnan Şapolyo'nun Tarih ve Tarihçilik Üzerine Düşünceleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 10, Mart 2015, s. 158-160.

²¹ İsmail Çebi, "Dr. Abdullah Cevdet'in düşüncesinde madde anlayışı", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2010, s.42-47.

²² Sozluk.gov.tr "imparatorluk", Erişim: 12.01.2020.

kullandığı yönetim biçimi"²³ şeklinde açıklanır. Osmanlı İmparatorluğu'nu düşünürken de mutlakiyetçiliğini, monarşiyi, çok etnisiteli ve kültürlü bir siyasal yapıda olduğunu göz önünde bulundurmamak her daim önemlidir. Osmanlı İmparatorluğu günümüze ait yapılarla tanımlanamaz, kendi çağının özelliklerini taşıyan, kendi dönemine ait bir siyasal oluşumdur. Öte yandan Osmanlı'nın karşıtı bir yapıda onun küllerinden doğan yeni bir rejim olarak cumhuriyet idaresi vardır ve bu idare, parlamenter rejim, halk iradesi, demokrasi gibi içinde barındırdığı kavramlarla eski idare biçiminden oldukça farklıdır. Bu değişimi kısa süre içinde olup biten bir olgu olarak düşünmek oldukça hatalıdır çünkü böylesine büyük bir dönüşümün köklerinin önceki dönemlerde aranması gerekliliği tarihsel mantığın içinde zaruridir. Bu köklü dönüşümün temelleri Osmanlı İmparatorluğu'nda başlayan ilk modernleşme çabalarına kadar temellendirilebilir ve bu çabalar yeni rejim için geçmişte alınan dersler olarak tecrübe niteliğinde olmuştur. Fatma Acun'un da çalışmasında belirttiği gibi "*cumhuriyet kurulduğunda ilk anda gerekli olan yönetim örgütü, eğitim sistemi, mali sistem vs. Osmanlı'dan alınmıştır. Parlamenter sistem ile tecrübe, siyasi parti ve çeşitli siyasi kurumlar Osmanlı'dan miras kalmış, Cumhuriyet'in aydın ve yetişmiş insan kadroları yine Osmanlı'dan intikal etmiştir.*"²⁴ Çünkü yeni rejimi ortaya çıkaran kurucu kadro Osmanlı eğitim sistemi içerisinde yetişmiş, onun kurumlarında var olmuş ve önemli görevlerde bulunmuş kişilerden oluşur. Osmanlı son döneminde yetişen bu kuşak bilinçli bir devlet politikasıyla değil, devletin devamını sağlamak amacıyla yapılan modernleşme çabalarının ürünü olarak ortaya çıkan bir kuşaktır. Ve bu kuşağın Osmanlı'dan miras aldığı bir başka nokta da modernleşmenin tabandan yayılan bir değişme hareketinden ziyade, devlet eliyle tepeden inme bir şekilde yapılması gerektiğine inanmalarıdır.²⁵ Cumhuriyet'in kurucu kadroları, imparatorluk döneminden miras aldıkları toprak ve nüfusla, yeni ve modern bir devlet kurmak gayesini gütmüşler, bu modern rejimi de yukarıdan aşağıya doğru kısa sürede yapılacak siyasi, hukuki, toplumsal, eğitim ve kültürel reformlarla gerçekleştirebileceklerini düşünmüşlerdir. Kısa süre içerisinde gerçekleştirilen bu reformlar ise Osmanlı'nın uzun döneme yayarak yapmaya çalıştığı modernleşme sürecinin yeni rejim döneminde güçlenerek ve kökten değişimlerle hızlandırılması şeklinde açıklanabilir. Osmanlı'dan itibaren devam eden bu modernleşme çabaları tarihsel süreç içerisinde bir süreklilik olarak kabul edilebilir, ancak yeni rejimin bu sürekliliği kopardığı ve imparatorluk geçmişinden

²³ Sozluk.gov.tr "cumhuriyet", Erişim: 12.01.2020.

²⁴ Fatma Acun, "Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne: Değişme ve Süreklilik", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı*, 1999, s. 166.

²⁵ Acun, a.g.m, s.166-167.

uzaklaşmaya çalıştığı noktalar da vardır. Nevzat Köken'in de çalışmasında belirttiği üzere; toplumlarda meydana gelen siyasi değişimler, büyük felaketler, devrimler, yenileşme hareketleri gibi büyük değişiklikler o toplumun aydınlarını ve devletin ileri gelenlerini tarihi yeni bir bakış ile yeniden yorumlamaya iter ve böyle zamanlarda milletler varlıklarını koruyup geliştirmek için manevi değerlerine dayanarak gelecekteki güvenlikleri için, kendini daha iyi tanımak ve anlamak ihtiyacını duyarlar çünkü yaşanan devir bir tarihi değerlendirmeye beraber değer değişikliğini de zaruri hale getirir.²⁶ Cumhuriyet'in kurulması ile yaşanan devir de, böyle olağanüstülüklerin görüldüğü köklü bir değişim ve dönüşüm dönemidir. Bu dönemde siyasi/kurucu iktidar, yeni bir ulusal kimlik yaratmak, içeriye ve dışarıya yeni bir imaj oluşturmak ister ve bu imajın oluşabilmesinin önündeki engel olarak da Osmanlı'yı görür. Bu algıya göre Osmanlı bir problem olarak düşünülür ve ele alınır, bu problemin çözümü olarak da Cumhuriyet ideolojisini sunar. En önemli nokta ise yeni rejimin kabul edilip, halk nezdinde karşılığını bulabilmesi için, imparatorluk mirasından kopup, ulus devlet anlayışının yerleştirilmesidir. 1930'ların ikinci yarısına kadar devam eden reformların ortak noktası ulusal kimlik inşası ve her alanda uygulanması istenen sekülerleşmedir ve bu iki önemli politikanın karşısında duran en büyük problemlerin Osmanlı geçmişi ve Osmanlı mirası olduğu kanısı hakimdir. Yeni rejimin karşılaştığı gerici ayaklanmalar ve isyanlar da hala daha geçmişe özlem duyan ve yeni sistemi içine sindiremeyen kitlelerin varlığını göstermesi, rejimi tehlikeye sokabilecek durumları ortaya çıkarmaya müsait olması bakımından yakın geçmişten bir kopuşun gerekliliğini düşündürür. Reşat Kasaba'ya göre; yeni rejimin görüşü modern dünyada rekabet edebilmek için Türk ulusunun kendi yakın geçmişinden, özellikle Osmanlı tarihinden koparılması ve yeni bir Türklüğün inşası şeklindedir.²⁷ Konuyla ilgili olarak Ahmet Davutoğlu şu görüşleri savunur;

Osmanlı Devleti'nin egemenlik kurduğu alanlarda yaşanan ulus-devlet tecrübeleri tarih algısında çift yönlü olumsuz bir etki yapmıştır. Birinci olumsuz etki bu devletlerin kendi oluşum süreçlerine meşruiyet kazandırabilme çabaları ile ilgilidir. Bu meşruiyet arayışı ulus-devlet öncesi son derece farklı bir siyasi düzen paradigmasına dayanan Osmanlı dönemi ile hesaplaşma ihtiyacını doğurmuş ve bu ihtiyacı karşılamak üzere geliştirilen tarih

²⁶ Nevzat Köken, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (1923-1960)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014, s.81.

²⁷ Reşat Kasaba, "Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm", *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014, s.21.

*yöntemi ve teorisi üzerinden dışlayıcı ve indirgemeci bir tarih ideolojisi oluşturulmaya çalışılmıştır.*²⁸

Bu yakın geçmişten, özellikle Osmanlı mirasından kopma, yer yer reddetme, geçmişi eleştirme, yaşanan dönemi ve Mustafa Kemal Paşa'yı yücelterek geleceğe dair umutlanma *Türk Kadın Yolu Dergisi'*ndeki siyasi söylemin ana hatlarını oluşturur. Çalışmada siyasal söylem olarak kastedilen derginin yansıttığı ideolojidir, bu da dergi içerisindeki yazılarda bulunabilir. Derginin devrin ideolojisiyle oldukça paralel ilerleyen bir tavrı vardır. Çiler Dursun'un çalışmasında aktardığı gibi John B. Thompson'a göre ideoloji "belirli anlamların başat bireyler ve grupların hizmetine harekete geçirilmesi; yapılanmış toplumsal ilişkileri belirli durumlarda kurmaya ve korumaya hizmet eden sembolik biçimler tarafından, belirli anlamların inşa edilmesi ve taşınmasıdır".²⁹ Ona göre ideoloji iktidara hizmet eden anlamdır ve bu anlamı harekete geçiren sembolik biçimlere özel önem verilmelidir. "Sembolik biçimlerden kastettiği ise, özneler tarafından üretilen ve gerek üretenler gerekse başkalarının anlamlı inşalar olarak farkedilen eylemler, ifadeler, görüntüler ve metinlerdir."³⁰ Amaçlı, uzlaşımsal, yapısal, göndergesel ve kendisinin eklediği "bağlamsal" özellikler olarak sembolik biçimleri beş farklı kategoride karakterize eder ve bu karakterize halleriyle sembolik biçimler, toplumsal ilişkilerin kurulmasında sürekli ve yaratıcı bir şekilde rol oynamaktadırlar.³¹ Ona göre; ideoloji beş genel yöntemle işler ve bu yöntemlerin karşılık geldiği sembolik inşa stratejileri de vardır.³² Bu stratejilerden üçü olan parçalama (fragmentation), birleştirme ve şeyleştirme (reification) çalışmamızda *Türk Kadın Yolu Dergisi* üzerinden irdelenen siyasal söylemi oluşturan sembolik inşa stratejileridir. Farklılaştırma ve ötekileştirerek tasfiye etme şeklinde işleyen parçalama, dergideki Osmanlı geçmişine dair söylemsel dilin inşasındaki sembolik stratejidir. Standartlaştırma ve birliğin kurularak ideolojinin inşa edilmesi de içinde buldukları günün yüceltilmesi ve ideal olarak sunulmasına hizmet ederken, şeyleştirme ise geleceği ve yeni rejimin ideallerini sonsuzlaştırarak ideolojiye hizmet eden bir söylem inşası yaratır. Bu söylem inşası bütün olarak düşünüldüğünde ise derginin siyasal söylemi öcü geçmiş, yüceltilen bugün ve umutlu gelecek olarak özetlenebilir. Dergi içerisindeki yazıları

²⁸ Ahmet Davutoğlu, "Osmanlı'dan Arınma ya da "Tarihsizleşme" Sürecinde Türk-Ermeni İlişkileri: "Adil Hafıza" Mümkün Mü?", *Turkish Policy Quarterly*, Spring 2014, s.2.

²⁹ Çiler Dursun, *TV Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, s.75-76.

³⁰ Çiler Dursun, "İdeoloji Yaklaşımları Çerçevesinde Dil, Söylem ve Siyaset", *Teori ve Politika*, www.teorivepolitika.net/index.php/arsiv/item/81-ideoloji-yaklasimlari-cercevesinde-dil-soylem-ve-siyaset, Erişim: 12.01.2020.

³¹ Dursun, a.g.m, Erişim: 12.01.2020.

³² Dursun, a.g.m, Erişim: 12.01.2020.

incelediğimizde siyasi konulara değinen yazarların Nezihe Muhiddin, Enver Behnan, Emine Seher, Şükufe Nihal, Pakize Ahmed ve M.S olduğunu görürüz. Aslında doğrudan siyasetle ilişkili pek az yazı dergi içeriğinde yer alır, edebiyattan sağlığa, kadın haklarına, uluslararası kadın birliğine, alkol karşıtlığına, anne-çocuk eğitime kadar pek çok konuda okuyucularına seslenen derginin kendine ait bir sesi, bir söylemi vardır ve bu ses de çoğu zaman sadece kadın haklarını ekseninde dinlenmiştir.

Reşat Kasaba'nın yeni bir Türklüğün inşası şeklindeki yorumunun tam tezahürü *Türk Kadın Yolu Dergisi*'nde Enver Behnan'a ait yazılarda bulunur. Cumhuriyetin ileri dönemlerinde Türk Tarih Tezi olarak kavramsallaştırılacak olan görüşlerin öncülleri olarak Türk tarihinin sadece Osmanlı İmparatorluğu'ndan ve İslam tarihinden ibaret olmadığı, Orta Asya ve eski Türk medeniyetleri ve örfleri hakkında verilen bilgilerle dergide sıkça kendine yer bulur. Özellikle Enver Behnan'ın yazılarında İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadının konumunun özellikleri ve kadınların sahip oldukları statüyü yeni kabul edilen din ile nasıl kaybettikleri tartışılır. Osmanlı döneminde bu kaybın pekiştiğini, Türk kadının kafeslerin, peçelerin ardına hapsedildiğini ancak bu hapsin Türk kültürünü koruyan köy, nahiye gibi şehirden uzak yerlerde ve Anadolu'da azalıp, Türkün kültüründe olan feminizmin korunduğunu iddia eder ve Yörük/Türkmen kültüründeki kadın algısını över. Enver Behnan bu görüşlerini 15 Eylül 1925 tarihli *Kasaba Kadını*, *Yörük Kadını* ve 15 Ekim 1926 tarihli *Türk, Japon ve Çin Kadını* karşılaştırması yaptığı yazısında cumhuriyet öncesi Türk kadın hayatını şu paragrafla özetler;

Türkler İslam olduktan sonra Arap ve Acem'den bir takım kötü an'aneler almışlardır. Bu fena adetler, Türk kadın hayatını pek garib bir hale sokmuştur. En acaib ve ibtidai adetlerden biri de tesettürdür. Yani kadının erkeklerden kaçması ve kendini dünyada ayrı bir mahluk olarak hissetmesidir. Tesettür, bizde tuhaf bir kadın hayatı meydanı koymuştur. Kadını evine hapsetmiş, hayatında kendisine en çok neş'e verecek bir nev' tahassürle ömrünü bağlamıştır. Yalnız kadın aile efradıyla temasta bulunup hayatına nihayet vermiştir. Sokağa çıkarken simsiyah matem libaslarıyla bürünüp kalın peçeler altında dünyayı karanlık görerek sokaklarda korkak korkak gezmiştir. Bu garip adetlerle beraber, Türk kadını sağlam bir ahlak ve seciye ile yaşamıştır. Zevcine ve çocuklarına merbut kalmış, mensub olduğu aile yuvasını şenlendirmek için a'zami çalışmıştır. Eski Türk kadını ailesinin saadeti için çalışmış,

tenbel bir unsur olmaktan kendini sıyırmıştır...³³ .... İşte Türk kadını, hürriyetini, hukukunu, İslamiyet vasıtasıyla Arab ananelerinden, Bizans tesirinden sonra kaybetmiştir. Halbuki Turan'da Türklerde kadın bütün varlığıyla serbest idi. Dünyanın en feminist bir milleti varsa o da Türklerdi.³⁴

Behnan'a göre kadın üzerinden kurulan bu tahakküm şehirlerden uzaklaştıkça azalmakta, özellikle Türkmen ve Yörük köylerinde kadına verilen değer artmaktaydı, bu tipteki köyler adeta birer küçük cumhuriyet örnekleri olarak kadınlığı kurtarıyorlardı. Çünkü Yörük Türklerinin ictimaiyeleri tamamen demokrasi esasına göreydi, sınıflar yoktu, herkes aynı hakka sahipti. Bu düzende de kadın ve erkek hukuku da birbirine eşitti. Türk kadınları birleşerek güçlerini de birleştirmeliydi, kadınlar ve erkekler bir arada yaşamalı, gülmeli, eğlenmeliydi. 22 Haziran 1927 tarihli yazısında kadınlara şu çağrıyla yapıyordu;

Türk Kadını; yeni bir mefkure doğdu, 1300 yıldır vurulan zincirler kırıldı. Kaldır başını, büyük rehakar Gazi'nin açtığı hürriyet ve hayat yoluna bak!... Artık sultanlık idaresinin üzerine müessis, kötü akideleri Cumhuriyet inkılabıyla alt üst oldu. Türk kadını da, dünya kadınları gibi serbest ve insanca bir hayata kavuşmak üzeredir. Hayatını zehir eden siyah çarşafa, güneş ziyasını senden kıskanan kafesleri kır, yırt at!.. Hayata doğru ilerle! Türk cemiyetinden bir mefkure kaynıyor... İnkılap var.. Sen niçin uyuyorsun? Sen de inkılabın can verici heyecanlarına karış! İctimai hayatımızda bugüne kadar böyle büyük inkılab yapılmadı. Bunun büyüklüğünü idrak et. Sultanlık sisteminin köhne akidelerinden dimağını kurtar.³⁵

Türk milli kimliğinin Kemalist inşa süreci olarak adlandırılan dönemi içinde yer alan bu görüşler, aslında Kemalist milliyetçiliğin bir yansımasıdır. Çünkü Kemalist milliyetçilik olarak adlandırılan bu milliyetçilik türünde, İslam ve Osmanlı geçmişinden arındırılıp, milli bir kimlik oluşturmak için Türklerin, Asya kökleri öne çıkarılmakta ve övülmektedir. Kemalist millet inşasında Türklük temelinde milli birlik sağlanmaya çalışılmış, *10. Yıl Nutku*'nda Mustafa Kemal Paşa tarafından “*Ne Mutlu Türküm Diyene!*” cümlesi ile de bu inşa tescillenmiştir. *Türk Kadın Yolu Dergisi*'nde M.S

³³ Enver Behnan, “Türk, Japon, Çin Kadını”, *Türk Kadın Yolu*, No: 21, 15 Teşrin-i Evvel 1926, s.8-9.

³⁴ Enver Behnan, “Kasaba Kadını, Yörük Kadını”, *Türk Kadın Yolu*, No: 8, 15 Eylül 1925, s.3-4.

³⁵ Enver Behnan, “Türk Kadınlığı Birleşiniz!”, *Türk Kadın Yolu*, No: 30, 1 Ağustos 1927, s.4-5.

rumuzlu yazara göre yeni rejimle birlikte Türklük de kurtarılmıştır, *Kısa Söz* adlı yazısında bu görüşünü şu cümlelerle ifade eder;

Türklüğü kurtardılar. Evet, Türklük ölüme mahkûm olmuştu. Şark meselesi, Kapütülasyonlar, Osmanlı Devleti'ne karşı reva görülen muhakkırâne muâmelat, hukuk-şikenâne müdahelat hep Türkleri adam yerine koymamaktan, büsbütün mahvetmek arzusundan ileri geliyordu. Bunun böyle olduğunu o hâlin içinde yaşayanlar daha iyi bilmelidir. Binâenaleyh bizi diriltene herkesden ziyade hürmet etmeleri lâzım gelir. Vaki'a her zaman alkışlayanlar olmuş, fakat acabâ şimdi alkışladığımız Gâzi Reis-i cumhurumuz ve birlikte memleketimizi kurtararak istikbal ve istiklal için çalışanlar onlara kıyas edilebilir mi? Onların kaç yüz senede yaptığı haysiyetsiz Türkiye ile bunların bugün vücuda getirdiği hür ve müstakil Türkiye Cumhuriyeti'ne bakalım. O vakit re's-i idaremizdeki zevâtın büyüklüğünü anlarız.³⁶

Dergide, Cumhuriyet inkılâbı Türklük tarihi içerisinde muazzam bir inkılâp olarak görülür ve zaman zaman II. Meşrutiyet ile kıyaslanır. II. Meşrutiyet kendi devri içerisinde bir inkılâp olarak sunulsa ve görülse de hakiki bir inkılâp olarak kabul görmez. Çünkü erkeklerin kısmen özgürlük kazandıkları bu devirde, kadınlar bu inkılâptan erkekler kadar istifade edememişlerdir. Bu görüş şu sözlerle açıklanır;

İtiraf etmeliyiz ki, Cumhuriyet'in feyzinden en çok istifade edecek biz kadınlar olacağız. Son inkılâbdan evvel, fikrî esaretin umumî hayatımızda ikâ' ettiği tahribat en çok kadınlar tarafından mahsûs idi. Hakkı tanımayan, fikre hürmet etmeyen irtica, zulmünü en kolaylıkla en zayıfta ika edebiliyordu. Meşrutiyet bile kadınlarımıza yapılan bu zulmü tahfif edememiştir... Maattessüf siyasi bir sistemin tebeddülünden ibaret kalan meşrutiyet, hakiki bir inkılab değildi; bütün müessesatında ve kanunlarından irtica'in zail olmayan izleri görünüyordu...O devrelerde kadın yine esir kaldı. Kadının umumî hayatta lâyıf olduğu mevki almasını değil, hatta okuyup yazmasını hoş bir nazarla göremeyen bir zihniyet hakim oldukça Meşrutiyet'in kadınlıkta bir inkılab yaratması imkânı yoktur.... İstibdad, Meşrutiyet, zayıfın hakkını tanımayan idarelerdi, Cumhuriyet zayıfın da hakkını tanıyan, daha doğrusu zayıf-kavî, kadın-erkek farkları tanımayan âdil bir sistemdir.³⁷

³⁶ M.S. "Kısa Söz", *Türk Kadın Yolu*, No:1, 16 Temmuz 1925, s.15.

³⁷ Nezihe Muhiddin, "Cumhuriyet'in Türk Kadınlığı Üzerinde Feysi", *Türk Kadın Yolu*, No:2, 23 Temmuz 1925 s.18.

Cumhuriyet rejimi kadın ve erkek arasında miras, toplumsal hayat, evlilik hukuku, kıyafet gibi konulardaki farklılıkları giderdiği, eşit konumlar sağladığı için övülen ve meşrutiyetin yapamadığı işleri yapan, karanlıklara doğan güneş olarak görülür. Türk inkılabı; “*Türk’ün yüksek semasında ebediyet nuruyla parlayan necim ve hilalimize bir zamanlar musallat olan muzlim ve kesif bulutları yırtıp parçalayan*” bir el olarak görülür.³⁸ Cumhuriyetin ilanı ile başarılan inkılap sadece meşrutiyet ile değil, Fransız İhtilali gibi diğer büyük dönüşümlerle de karşılaştırılır. Enver Behnan bir başka yazısında Cumhuriyet rejiminin başarısını ve inkılapların yüceliğini ve Türklerin kaydettiği ilerlemenin diğer ulusları nasıl hayrete düşürdüğünü geçmişte oldukça yererek ve ırkçı bir dille anlatır.

Türk inkılabı vakur ve bir intizam-ı tam dahilinde adım adım ilerliyor. Bu atmış olduğu adımlar, ne saltanat devrinin şuursuz hareketleri ve ne de meşrutiyetin çılgın divanelikleridir. Anavatanın tam sinesinde her türlü feragat ve nefse sahip olan çelik dimağlar, sessiz sessiz çalışıyorlar. Türk milletine yıkılmayacak medeni bir istiklal hazırlıyorlar. Türk’ün dimağından doğan bu en asri, siyasi ve ictimai cereyanlar, bütün dünyayı hayrete düşürüyor. Çünkü Avrupalılar, Asyalıları Afrika çöllerinde idare etmiş olduğu vahşiler kadar ibtidai bir zekaya malik zannediyorlar.... Türkler ki yapmış olduğu inkılabla yalnız kendini kurtarmış değil, bütün mazlum milletlere bir intibah vermiştir... Türk İnkılabı, bütün dünyayı hayrete düşüren Fransa İnkılabı’ndan da daha büyüktür. Çünkü Fransızlar inkılablarını yaparken siyasi bir varlığa malik bulunuyorlardı, Türk ise inkılabını silahsız, hamisiz olarak yaptı. Garb’in en büyük düşmanlarını mağlub ederek istiklaline malik oldu. Yalnız düşmanlarını ezmekle kalmadı, 600 yıl Türk milletinin kanını vampirler gibi emen Kara Sultanı da gebertti. Ondan da kurtuldu. Düşmanlara harici hakimiyetini, sultana da siyasi hakimiyetini tanıttı, Cumhuriyeti ilan etti. Türk inkılabı Cumhuriyeti ikame etmekle, vazifesinin bittiğini zannedip, muzaffer gibi uykuya dalmadı... Asıl işin bundan sonra başladığını söyledi.³⁹

Enver Behnan’ın bu cümlelerinden de anlaşılacağı gibi Türkler adeta bir mucizeyi gerçekleştirmişlerdir. Bu mucizeyi gerçekleştiren Mustafa Kemal Paşa da yüce bir imge haline gelir. Ancak bu mucizeyi, bu ilerlemeyi durdurmak isteyen geçmişin kalıntıları da vardır. Şeyh Said isyanının patlak vermesi

³⁸ Nezihe Muhiddin, “Memleket İşlerinde Vahdet”, *Türk Kadın Yolu*, No: 5, 13 Ağustos 1925, s.2.

³⁹ Enver Behnan, “Belediye İntihabatında Cumhuriyet Kadını”, *Türk Kadın Yolu*, No: 24, 15 Kanun-ı Evvel 1926, s.3.

üzerine dergide kaleme alınan bir yazıda, geçmişin zihniyeti ve bu zihniyetle yeni rejimi alaşağı etmek isteyenler şu sözlerle eleştirilir ve başarıya ulaşamayacakları vurgulanır.

Türk'ün Garb'a doğru ileri hareketleri, şimdiye kadar bir çok mani'lerle karşılaştı. Asrın terakkiyatından bizi pek geride bırakan bu engellerin mahiyeti iki kelime ile hülasa edilebilir. Kurun-ı vusta zihniyeti- fikir esareti... Bizde her yeni şey, her hayırlı inkılab, muhakkak bu esaretin zincirleriyle bağlandı, ileri gidemedi, hareketden mahrum olan he rşey gibi zevale mahkum oldu.

Fakat çok teşekkür olunur ki, Türkiye'de asırlardan beri devam eden muhafazakarlık – teceddüd- perverlik mücadelesinde ilk defa olmak üzere ikinci ve hayırlı kuvvet galebe çalmıştır. Artık mazinin hatıraları tekrar canlanmamak üzere tarihe intikal etmiştir. Bundan sonra eskinin hortlamasına imkan yoktur. Şeyh Said'in menfur isyanı, irtica'ın can çekişirken kıpırdanmasıdır. Cumhuriyet'in kudretli etli, uzaması muhtemel bu ihzarı kısa kesti. Artık önümüzde hiçbir mania kalmamıştır. Gideceğimiz yol emin ve müsterihtir. Süratle gayemize vasil olmaktan başka endişemiz yoktur. Bu endişe ve büyüklerimizin azimli ve muvaffakiyetli tedbirleriyle hakiki bir emniyete inkılab etmiştir.⁴⁰

Yeniliklere uymakta zorluk çeken ve geçmişin adetlerini devam ettirerek geçmişe özlem duyan kitlelere Yaşar Nabi de bir yazısında değinir ancak ona göre bu kitlelerin eğitilmesi ve yenilikleri anlayabilecek seviyeye getirilmesi lazımdır. Bu görüşlerini şu şekilde açıklar;

Memleketimizde Garb'ın kanunları, adet ve nizamatı, ahlaki ve ictimai prensipleri resmen kabul edildiği halde, hala eski adet ve an'anelerimiz büyük bir kitle tarafından idame ettiriliyor. Bundan dolayı içtimaiyat nokta-i nazarından memleketimiz çok karışık bir manzara arz etmektedir. Her yeniliği güçlüklerle hazmeden bazı muhafazakarlar, eski an'ane ve adatımızın muhafazasını arzu ediyorlar ve diyorlar ki: Her milletin kendisine aid bir medeniyeti vardır. Zahiren doğru görünen bu nazariye hakikatte yanlıştır. Fi'l-hakika her milletin ayrı bir harsı, ayrı hususiyetleri vardır, fakat bu sathı bir ayrılıktır ve tek bir medeniyetin bütün dünyada yaşamasına mani olmaz. Türk milletinin de milli bir harsı, kendine aid hususiyetleri vardır ve bunlar istenilse bile terkedilmez... Garb medeniyetini kabulü memleketimiz için faydalı mı, zararlı mıdır? Bu

⁴⁰ Nezihe Muhiddin, "Cumhuriyet'in Türk Kadınlığı Üzerine Feyzi", *Türk Kadın Yolu*, No: 2, 23 Temmuz 1925, s.18.

sualin münakaşaya değer bir yeri yoktur. Şark ve Garb'ın bugünkü medeni mevkii, hangi medeniyetin rüçhanı haiz olduğunu isbata kafidir zannederim. Garb'ın terakkisine ve medeniyetine bigane kalmanın cezasını kafi derecede çektiğimiz, tarihimiz isbat ediyor. Şark zihniyetinin batıl olduğunu görünce Garb'a uymaya çalıştık. Bu hususta daima ileriye gitmeye mecburuz. Artık geri dönmek yoktur. Garb'ı yarım bir surette taklid etmekle iş bitmez. Garb medeniyetini olduğu gibi tamamıyla alacağız. Ancak bu suretle gayr-i muntazam ve milletimizin efradı arasına farklar vaz'eden vaziyetten kurtulabiliriz. İnkılabları kabulde en fazla müşkilat gösteren, maziye en kuvvetle merbut bulunan şüphesiz cahil ve mutaassıb halktır. Memleketimizden maatteessüf eskseriyetini teşkil eden bu tabakaya teceddüdün faydasını anlatmak kolay bir iş değildir; çünkü evvela onları anlayabilecek bir seviyeye getirmek lazımdır.⁴¹

Yaşar Nabi'ye göre eskiyi devam ettirmemeleri için eğitilmeleri gereken kitle kadar tehlikeli olan bir başka kitle de Garb medeniyetini yanlış anlayıp, medeniyeti sadece spor, içki, dans, kıyafet, moda sanan zengin kesimdir. Tüm bu ikiliklerden kurtulmak için asrılık doğru anlaşılmalı, medeniyet doğru yorumlanmalıdır. Yaşar Nabi'ye göre bu yolunu şaşırma durumu “*karanlık bir yerde, birdenbire güneş ziyasına çıkan birinin nasıl gözleri kamaşırsa, asırlarca süren bir esaretten sonra serbestiye nail olan milletimizin de öylece gözleri kamaşarak yolunu şaşırması ihtimali vardı*” sözleriyle açıklanır.⁴²

Nezihe Muhiddin için ise cumhuriyet, zayıfın hakkını tanıyan, cins ve mezhep fark etmeyen, ilerlemeye düşman her türlü şer odağını tarihin tozlu raflarına gömmeye hazır kudrettedir. Cumhuriyet, Türk'ü kendine sahip kılmış, cahiliyet ile alakasını bırakmamıştır, cumhuriyet çocuklarının yaptığı her şey kendi idrakları ve dilekleri, hareketleri kendi iradelerinin sonucudur. Nezihe Muhiddin, *Cumhuriyet'in Yarattığı Kudreti* adlı yazısında bu görüşlerini cumhuriyetin getirdiği zihniyet değişimini överek ve bu değişime uymayanları ve geçmiş zamanı da ötekileştirerek devam ettirir.

Ca'iliyet, riya ve nümayiş, Cumhuriyet çocuklarının nefretle silkindikleri zillet ve beliyelerdir. Cebir ve tazyikten kurtulan bizlerin bütün zevahirimiz şuur ve idrakimizin tecelliyatıdır,

⁴¹ Yaşar Nabi, “Bugünkü İctimai ve Ahlaki Vaziyetimiz”, *Türk Kadın Yolu*, No: 24, 15 Kanun Evvel 1926, s.3-4.

⁴² Yaşar Nabi, “İctimai Hastalıklarımız”, *Türk Kadın Yolu*, No: 25, 15 Kanun -ı Sani 1927, s.3-7.

harekatı kendi hakim iradesine mevdu olan biz Türkler, zalim ve uzun senelerin zulm-i cehaletinde bunalmış olduğumuz için ilk işimiz, geniş ve acul adımlarla her havali, temiz simalı şehrahda koşmak oluyor. Hayatdar olan her yeniye koşup sarılmak, intani ve mütefennin eskilikten kaçarak uzaklaşmış, -işte Cumhuriyet Türkiyesinin ideal prensibi- mevcudiyetinden haberdar olmadığımız bizden gayrı düşünen mütefessih bir zümre varsa o bizden değildir... Sağlam ve gürbüz bünyelerde kangren olmağa müstaid -lahm-i zaidlerin- faal uzuvlarla münasebeti yoktur. Onlar ya seri' bir ameliye ile kesilip atılmağa veyahut kendi kendine dumura uğramağa mahkum; i'rabda mahalli olmayan gayr-i ma'dudlardır...⁴³

Yeni rejimin insanların yapması gereken şey yeniliklere sahip çıkmak, öteki milletlerle muadil olabilmek için iktisadiyeye dikkat etmektir, “artık miskin ve tufeyli tekke hayatının iflas ettiği müstahsil Türkiye’de kadın erkek,”⁴⁴ her türlü zaafı bırakarak azimle memleketlerinin refahı ve saadeti için mücadele etmelidir. Yeni cumhuriyet; kadın, erkek, çoluk çocuk herkesin el ele vererek inşa etmeleri gereken ve bu inşayı yaparken de Mustafa Kemal Paşa’nın önderliğinde ilerlemesi gereken bir yoldur. Bu yol, geçmişin karanlık tünelleri yıkılarak kendisine parlak ve aydınlık bir alanın inşasıyla açılmıştır.

Özellikle Nezihe Muhiddin’in yazılarında Cumhuriyet rejimi ile rejimin kurucu ve koruyucusu olan Mustafa Kemal Paşa imgesi, takdir, hayranlık ve büyük bir yüceltmeyle sunulur. Mustafa Kemal Paşa çağ atlatıcı, bir koruyucu-kurtarıcı tasviriyle, Türk ulusunun kaderinde mucizeler yaratan kahramandır. Mudanya seyahatinde Paşa’yı görmek için halkın arasına katılıp kaleme aldığı yazısında izlenimlerini

... Bir zamanlar Osmanlı Devleti'nin çürük tahtına padişah denilen meş'ûm ve miskin baykuşlar konardı... Sen büyük Gazi! Türk milletinin necib ve merd kalbine cülûs ettin. Onda kirli ve mütefessih ve yalancı bir şa'sa' vardı. Seninkinde sermedi ve la-yemut bir samimiyet parlıyor⁴⁵

sözleriyle aktaran Nezihe Muhiddin için Mustafa Kemal Paşa’yı görmek, onun huzurunda olmak kelimeleri aciz bırakan, anlatılamayacak derecede kudsî heyecanı kalplere katan bir tecrübedir. Mustafa Kemal Paşa’nın sözleri

⁴³ Nezihe Muhiddin, “Cumhuriyet’in Yaratıcı Kudreti”, *Türk Kadın Yolu*, No: 8, 15 Eylül 1925 s.2-3.

⁴⁴ Nezihe Muhiddin, “Türk Kadınlığı ve İktisadiyatımız”, *Türk Kadın Yolu*, No: 20, 1 Teşrin-i Evvel 1926, s.2.

⁴⁵ Nezihe Muhiddin, “Gazimize Kavuşurken”, *Türk Kadın Yolu*, No: 9, 6 Ekim 1925 s.2.

can kulağıyla dinlenilmeli, bu sözlerin tatbiki için elden gelen her şey yapılmalıdır.

*Evet, büyük inkılâbci; büyük gazimizin kalbinden kaynaklayan ve feyizli bir cevher gibi ruhumuz, dimâğımıza kuvvet ve iman zerk eden sözlerine çal kulağımızı verelim. Türkiye için yeni bir iman, temiz bir akidenin temellerini kuran bir vahyin telkinatını dinler gibi yalnız huşû' ile ürperip mest olmayalım.*⁴⁶

sözlerinin de yer aldığı yazıda, yeni rejime karşı çıkanlar bizden değildir, kangren gibidir sözleriyle eleştirilir. Yapılan inkılâpların ne derece önemli olduğu, Mustafa Kemal'in bir güneş gibi karanlıklardan doğduğu sık sık betimlenir. Mustafa Kemal Paşa, dergi ve birçokları için “*her tehlikeyi göze alarak Türk milletinin başına geçip “Ölmeyelim”* diye cesaret gösteren ve bunun nice mezâhim ve müşkilatına göğüs vererek neticesi bugünkü mevki'-i hayat ve şerefe kavuşturan”⁴⁷ kişidir. Mustafa Kemal Paşa, “*büyüklerin bir timsal-i aslı ve büyük unvanların hakiki sahibi*”, “*olgun şahsiyeti*” ve her hareketi ile milletine saadet verendir. O, o günün en dürüst ve büyük kişisi, yarının da en muazzam bir şahsiyeti olarak kalacaktır. Onu sevmeyecek bir kalp, takdir ve tasdik etmeyecek bir zekanın varlığını Nezihe Muhiddin hayal dahi edemeyeceğini belirtir.⁴⁸ Mustafa Kemal'in yaşadığı ev yani Çankaya Köşkü de övgülere mazhar olur. Şükufe Nihal, Ankara izlenimlerini aktardığı yazısında burayı mabete benzetir ve şu paragrafla Çankaya Köşkü'ne doğru ilerlediği gezisindeki hislerini betimler;

*Aziz toprakları incitmekten korkar gibi muhteriz ilerlersiniz. Ayın mübhem nurları arasında burası cennete giden bir ize benzer ruhani bir ilham, sizde esirden kanatlar yaratmıştır. Uçar gibi yükselirsiniz, bir an olur ki ta içimizden gelen bir seda, size sükut içinde bir emir verir. “Dur!”. Karşınızda bir mabet vardır... Tatlı bir karanlığa gömülmüş, sanki kubbeleri, minareleri ağaçları, esrarlı ve kuvvetli kandilleriyle bir mabed. Azamet, mehabet, ulviyetle ifade olunabilen bir manası var. Burası kaninatta ruhları uluhiyete isal eden son merhale midir? Büyük Gazi! Büyük Kahraman!*⁴⁹

⁴⁶ Nezihe Muhiddin, “Cumhuriyet'in Yaratıcı Kudreti”, *Türk Kadın Yolu*, No: 8, 15 Eylül 1925 s.2-3.

⁴⁷ M.S. “Kısa Söz”, *Türk Kadın Yolu*, No: 8, 15 Eylül 1925, s.6.

⁴⁸ Nezihe Muhiddin, “Affeden Büyük İnsandır”, *Türk Kadın Yolu*, No: 6, 20 Ağustos 1925, s. 2.

⁴⁹ Şükufe Nihal, “Ankara”, *Türk Kadın Yolu*, No: 1, 16 Temmuz 1925, s. 6-7.

Dergide Mustafa Kemal hakkında yayımlanan bu övgü dolu yazılar, onun kişiliğine ve eserlerine duyulan büyük saygı ve sevginin birer yansımasıdır. Pakize Ahmed'e göre Mustafa Kemal; “*ölgün ve bitkin bir halk arasında birdenbire na-mitenahi ve ideal bir alemde gelmiş gibi yükselen, yol gösteren, ışık tutan Mustafa Kemal bir şiir, ideal bir mevcudiyettir. Fakat bütün şiiriyet ve idealiyeti içinde ebedi bir hakikattir.*”⁵⁰ O, tüm taçlı kralların üzerlerinde abartıyla taşımaya çalıştıkları asalete doğal bir karizmayla sahip, haşmetini sadelik içinde temsil eden, fiziksel ve ruhani özellikleriyle yaşayan bir sanat eseri halindedir. Yalnız kaleme alınan yazılarda değil, derginin kapağında da Mustafa Kemal Paşa, fotoğraflarıyla sıkça kendine yer bulur. Bunun yanında, sadece kişilik ve bedenlen Paşa'nın kendisi değil, bozkırın ortasında kurduğu başkent Ankara şehri de bu övgülerden nasibini alır. Çünkü İstanbul eski günleri, padişahın şehrini temsil ederken, Ankara yeni rejim ile özdeşleştirilen bir şehirdir. Mustafa Kemal ve Türk inkılabı, ülkeyi eskimiş şark medeniyetinden koparıp genç ve zinde olan garp medeniyetine geçirmekle kalmamış, bozkırın ortasında Türklere yeni ve kıymetli bir inci yaratmaya başlamıştır. “*Ankara! Tozlu topraklı Ankara!*”⁵¹ *Seni görenlerin ruhunda seni anlayacak, seni duyacak kudret yoksa, onlar ebediyete kadar sussunlar. Senin mukaddes ismin onların hissiz dudaklarında gezmesin!*”⁵² diyen Şükufe Nihal için Ankara'da herkes neşeli ve samimidir, her yerde vazifenin, gayretin, sebatın temizliği göze çapar. O, senelerdir rastlamadığı halis Türk ruhunu Ankara'da bulduğunu düşünür. Taşından toprağına, havasına, gün doğumundan batımına, akan sularına kadar her zerresiyle Ankara'yı sevmekte, bu şehrin beş sene sonra Türklerin en kıymetli incisi olacağını düşünmektedir. Ankara'nın hayal gibi akşamları, Çankaya sırtlarında gördüğü akşam kıızıllıkları, deniz havasını aratmayan rüzgarları ile Ankara, Şükufe Nihal'in üzerinde oldukça kuvvetli ve hoş bir etki bırakmıştır. Derginin bir başka yazarı Pakize Ahmed, 2,5 aylık Ankara izlenimlerini, kaleme aldığı *Ankara İntibaları* yazısında aktarır. Şükufe Nihal gibi şehrin samimiyetinden ve görünüşünden etkilenen yazara göre, Ankara ilerleyen ve hatta pek uzak olmayan bir dönemde Edinburg ve Amerika'nın bazı şehirleri gibi irfan ve hars merkezi olacaktır. Çünkü şehir, yalnız yeni Türkiye'nin başkenti, kalbi olmakla kalmaz aynı zamanda yeni Türk ruhunu, harsını, idealini, idaresini ve kudretini de temsil eder. İstanbul'un kozmopolit ve yabancı ruhu içinde ezilen bir Türk, sadece Ankara'da yeni Türk'ün ne olduğunu ve kısa sürede neler başarabileceğini anlayacak, Türk ve Türklüğün

⁵⁰ Pakize Ahmed, “Mustafa Kemal Paşa”, *Türk Kadın Yolu*, No: 22, 1 Kasım 1926, s.3.

⁵¹ Yazar burada “Tozlu topraklı Ankara” ifadesini, Ankara'yı sorduğu insanların aman tozlu topraklı memleket diye küçümseyen ifadelerine atfen kullanır.

⁵² Şükufe Nihal, “Ankara”, *Türk Kadın Yolu*, No: 1, 16 Temmuz 1925, s. 6-7.

temsil ettiği her şeyi görecektir.⁵³ İstanbul'da yaşayıp da Ankara için gidilecek yer değil diyerek Ankara'yı küçümseyenlere, tozlu topraklı diyenlere,

bir simit halkasının içinde kurulmuş karınca yuvası” diyen filozof şaire inat Ankara gidilip görülmelidir çünkü bu yeni şehir insan ruhunu kıran hatıralara, samimiyetsiz yüzlere, iğrendiren neşelere bulaşmış, üzülmüş değildir. Saf ve neşeli bir çocuk sesiyle sizi saadetlendirir çünkü Ankara hayata gözlerini yeni açmış, masum, şen bir çocuk, viran bir ülkenin ortasında doğmuş ebedi bir nurdur⁵⁴

sözleriyle cevap verir. Ankara yeni kurulan rejimin tüm ideallerinin vücut bulmuş hali olarak düşünülür, geçmişin gölgelerinden kurtulmuş genç bir rejimin, genç bir başkenti olarak her satırda övülür ve romantize edilir. Ankara yeni cumhuriyet neslinin yeni ideallerini yansıtır, onun büyümesi gelişmesi demek cumhuriyetin gelişmesi demektir, onun başka başkentlerle eşit seviyeye gelmesi demek garb medeniyetiyle eşit seviyeye gelmek anlamındadır.

Sonuç

Otuz sayıyla iki yıl gibi kısa bir süre yayın hayatında var olan dergi, dönemine dair birçok bilgiyi okuyucularına sunar. Bu bilgiler, erken cumhuriyet dönemi kadın aktivizmi ve feminizmden tutun dönemin politik atmosferinin yansımalarına kadar çeşitlenir. Yeni rejimin Osmanlı köklerinden kopmaya çalıştığı bir dönemde bu kopuş dergi içerisindeki yazılarda da kendine yer bulur ve deyim yerindeyse geçmiş bir öcü haline bürünür. Öte yandan, bu öcüye karşı içinde yaşadıkları gururlu bir şu an vardır ve her sayısında aynı ya da farklı yazarlarıyla değiştiği siyasi konularla döneminin politik atmosferini birebir yansıtan bir yapıya sahip olan *Türk Kadın Yolu Dergisi* yeni kurulan rejimin heyecanını, gururunu, umutlarını taşıdığı gibi bu rejimin kurucusu olan Mustafa Kemal Paşa'ya olan minnettarlığı ve hayranlığını da coşkuyla haykırır. Derginin bağlı olduğu cemiyetin erken dönemlerinde kurucu iktidar tarafından maruz kaldıkları engellemeye rağmen herhangi bir gönül kırgınlığı ya da muhalefet durumu söz konusu değildir. Tam tersine dergi ve yazar kadrosu cumhuriyet ideallerine sıkı sıkıya bağlı, bu idealleri savunan ve yaymak için elinden geleni yapan bir oluşumdur. Bu yönden derginin dönemin ideolojisini birebir yansıttığı ve inşa ettiği bu söylem ile ona hizmet ettiğini söylemek yanlış olmaz. Bu söylemi inşa ederken de John B. Thompson'ın ideolojiye hizmet eden sembolik inşa stratejilerinden üçü olarak kategorize ettiği parçalama

⁵³ Pakize Ahmed, “Ankara İntibaları”, *Türk Kadın Yolu*, No: 29, 15 Haziran 1927, s.15-16.

⁵⁴ Şükufe Nihal, “Ankara”, *Türk Kadın Yolu*, No: 1, 16 Temmuz 1925, s. 6-7.

(fragmentation), birleştirme ve şeyleştirilmeye (reification) uygun şekilde davranır. Buna göre; Osmanlı geçmişi ve yakın geçmiş parçalamaya uygun olarak ötekileştirilir, hatta yer yer karalanır. Birleştirmeye uygun olarak yapılan standartlaştırma ve birliğin kurularak ideolojinin inşa edilmesi de içinde buldukları günün yüceltilmesi ve ideal olarak sunulmasına hizmet ederken, şeyleştirme ise geleceği ve yeni rejimin ideallerini sonsuzlaştırarak ideolojiye hizmet eden bir söylem inşası yaratır. Bu söylem inşası bütün olarak düşünüldüğünde ise derginin siyasi söylemi öcü geçmiş, yüceltilen bugün ve umutlu gelecek olarak özetlenebilir. Türk inkılabının büyüklüğü ve başarısı karşısında gelecek de umutlu bir hale gelir çünkü yüce kurtarıcı Mustafa Kemal Paşa, ülkeyi ve Türklüğü kurtarmakla kalmamış, onları eskimiş şark medeniyetinden genç ve diri, dinamik garp medeniyetine geçirmiştir. Köhnemiş eski zihniyetten kopan cumhuriyet yeni doğmuş ve gittikçe güçlenen gürbüz bir çocuk gibidir ve her ailenin çocuğuyla gurur duyup, geleceğine umutla bakması gibi Türkiye Cumhuriyeti de gurur duyulan ve umutlanılandır.

Kaynakça

Sürelî Yayınlar

Türk Kadın Yolu Dergisi (Millî Kütüphane Sürelî Yayınlar Koleksiyonu)

Kitap, Makale ve Tezler

ACUN, Fatma. "Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 22, Güz 2015, s. 417-442.

_____. "Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne: Değişme ve Süreklilik". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı*, 1999, s.155-167.

ATEŞ, Nevin Yurdsever. *Yeni Harflerle Kadın Yolu / Türk Kadın Yolu 1925-1927*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul 2009.

BERKTAY, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, İstanbul 2010.

CRİSS, Bilge. *İşgal Altında İstanbul (1918-1923)*, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

ÇEBİ, İsmail. "Dr. Abdullah Cevdet'in Düşüncesinde Madde Anlayışı", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

DAVUTOĞLU, Ahmet. "Osmanlı'dan Arınma ya da "Tarihsizleşme" Sürecinde Türk-Ermeni İlişkileri: "Adil Hafıza" Mümkün Mü?", *Turkish Policy Quarterly*, Spring 2014.

DURSUN, Çiler. *TV Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi, Ankara 2001.

- “İdeoloji Yaklaşımları Çerçevesinde Dil, Söylem ve Siyaset”, *Teori ve Politika*, www.teorivepolitika.net/index.php/arsiv/item/81-ideoloji-yaklasimlari-cercevesinde-dil-soylem-ve-siyaset, Erişim: 12.01.2020.
- HASIRLIOĞLU, Ercüment. “Milli Mücadelede Sivas'ta Toplanan Kadınlar Kongresi”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı 2, Kasım 1967, s.16-19.
- KASABA, Reşat. “Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm”, *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014.
- KAYHAN, Türkan Yeşilyurt. “Kadın Şairde Kadın: Şükûfe Nihal'in Şiirleri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin. *Bütünüyle Erzurum Kongresi*, 1. Cilt, Kültür Ofset, Ankara 1993.
- KÖKEN, Nevzat. *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (1923-1960)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014.
- KURNAZ, Şefika. *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, Ötüken Neşriyat A.Ş, Ankara 2015.
- MUHİDDİN, Nezihe. *Türk Kadını*. İstanbul: Numune Matbaası, 1931.
- TOPRAK, Zafer. *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014.
- TOSKA, Zehra. ve Serpil Çakır, *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*, Metis Yayınları, İstanbul 1993.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr> Erişim: 12.01.2020.
- UĞURMAN, Sema Kendirci. “Tarihçe”. <http://www.turkkadinlarbirligi.org/tr/kurumsal/1/Tarih%C3%A7e> Erişim: 07.08.2019.
- YUCA, İrşad Sami. “Cumhuriyet Dönemi Tarihçilerinden Enver Behnan Şapolyo'nun Tarih ve Tarihçilik Üzerine Düşünceleri”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 10, Mart 2015, s.158-175.
- ZİHNİOĞU, Yaprak. *Kadınsız İnkılâp*, Metis Yayınları, İstanbul 2013.

